RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INKLYUZIV TA'LIMNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Pedagogika fakulteti ,
Maxsus pedagogika kafedrasi v.b. dotsenti
Kobilova Shaxnoza Xudayshukurovna
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0001-4091-1840
kabilovashaxnoza4@gmail.com +998990191635
Maxsus pedagogika:surdotarjimonlok 24/5 guruh 2-bosqich talabalari
Baxtjonova Aydana Janbolat qizi, Maxmudova Sevinch Dilmurod qizi,
Kiderboyeva Gulima Malik qizi, Oskenova Jansaya
aydanabaxtjanova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli texnologiyalar asosida inklyuziv ta'limni takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Unda alohida ta'lim ehtiyojlariga ega o'quvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratishning ahamiyati yoritilgan. Raqamli vositalar orqali ta'lim jarayonini individuallashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, ta'lim sifatini oshirishda innovatsion yondashuvlarning o'rni asoslangan. Muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, raqamli texnologiyalar, innovatsiya, ta'lim sifati, adaptiv ta'lim

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы совершенствования инклюзивного образования на основе цифровых технологий. Освещается значение создания равных возможностей для обучающихся с особыми образовательными потребностями. Анализируются возможности индивидуализации обучения с помощью цифровых средств. Обоснована роль инновационных подходов в повышении качества образования. Предложены пути решения существующих проблем.

Ключевые слова: инклюзивное образование, цифровые технологии, инновации, качество образования, адаптивное обучение

Abstract: This article examines ways to improve inclusive education based on digital technologies. It highlights the importance of providing equal opportunities for learners with special educational needs. The possibilities of individualizing the learning process through digital tools are analyzed. The role of innovative approaches in improving the quality of education is substantiated. Recommendations for solving existing challenges are provided.

Keywords: inclusive education, digital technologies, innovation, education quality, adaptive learning

Kirish

Bugungi kunda globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari barcha sohalar qatori ta'lim tizimiga ham chuqur kirib bormoqda. Xususan, raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga keng joriy etish ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, inklyuziv ta'limni rivojlantirish va takomillashtirishda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Inklyuziv ta'lim - bu barcha o'quvchilarni, ularning individual imkoniyatlari, ehtiyojlari va xususiyatlaridan qat'i nazar, yagona ta'lim muhitiga jalb etishni nazarda tutadi. Bunda alohida

ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratish, ularning jamiyatda to‘laqonli ishtirokini ta’minlash asosiy maqsad qilib olinadi. Shu sababli inklyuziv ta’limni samarali tashkil etish zamonaviy yondashuvlar va innovatsion vositalarni talab etadi.

Raqamli texnologiyalar esa aynan shu jarayonda muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Ular yordamida o‘quv materiallarini moslashtirish, ta’lim jarayonini individuallashtirish, turli xil multimedia vositalaridan foydalanish hamda masofaviy ta’limni yo‘lga qo‘yish imkoniyatlari kengayadi. Masalan, maxsus dasturlar, mobil ilovalar, elektron platformalar va sun’iy intellekt asosidagi tizimlar orqali o‘quvchilarning bilim olish jarayoni yanada qulay va samarali tashkil etilishi mumkin.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar nafaqat o‘quvchilar, balki o‘qituvchilar uchun ham yangi imkoniyatlar yaratadi. Pedagoglar uchun interaktiv metodlardan foydalanish, o‘quv jarayonini boshqarish, baholash tizimini avtomatlashtirish hamda o‘quvchilar bilan individual ishlash imkoniyati kengayadi. Bu esa inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, hozirgi kunda ta’lim tizimida barcha qatlamlar uchun teng imkoniyatlar yaratish, ayniqsa alohida ehtiyojli bolalarni qo‘llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shuning uchun raqamli texnologiyalar asosida inklyuziv ta’limni takomillashtirish yo‘llarini o‘rganish, ilmiy asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu ishning asosiy maqsadi - raqamli texnologiyalar yordamida inklyuziv ta’limni rivojlantirishning samarali usullarini tahlil qilish va ularni ta’lim jarayoniga joriy etish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Mazkur mavzu bo‘yicha ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, inklyuziv ta’limni rivojlantirish va uni raqamli texnologiyalar asosida takomillashtirish masalasi xorijiy va mahalliy tadqiqotchilar tomonidan keng o‘rganilmoqda. Xususan, inklyuziv ta’limning nazariy asoslari, uning tamoyillari va amaliy jihatlari bir qator ilmiy ishlarda yoritilgan. Tadqiqotlarda alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan o‘quvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratish, ularni jamiyatga integratsiya qilish va ta’lim sifatini oshirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.

Shu bilan birga, zamonaviy raqamli texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etish bo‘yicha ham ko‘plab ilmiy ishlar mavjud. Ularda elektron ta’lim platformalari, masofaviy ta’lim, multimedia vositalari, mobil ilovalar va sun’iy intellekt texnologiyalarining imkoniyatlari tahlil qilingan. Ayniqsa, adaptiv ta’lim tizimlari orqali o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim berish samaradorligi yuqori ekanligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda esa O‘zbekiston ta’lim tizimida inklyuziv ta’limni joriy etishning huquqiy, tashkiliy va pedagogik asoslari o‘rganilgan. Ularda raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali ta’lim jarayonini optimallashtirish, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish va o‘quvchilar uchun qulay ta’lim muhitini yaratish masalalari yoritilgan. Biroq adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, aynan raqamli texnologiyalar asosida inklyuziv ta’limni kompleks takomillashtirish masalasi hali to‘liq o‘rganilmagan va bu yo‘nalishda qo‘shimcha tadqiqotlar olib borish zarur.

Tadqiqot metodologiyasiga kelsak, mazkur ishda bir qator ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Jumladan, nazariy tahlil usuli orqali mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va ilg‘or tajribalar o‘rganildi. Taqqoslash usuli yordamida xorijiy va mahalliy tajribalar o‘rtasidagi o‘xshash va farqli jihatlar aniqlandi.

Shuningdek, kuzatish va tahlil usullari orqali ta’lim muassasalarida raqamli texnologiyalardan foydalanish holati o‘rganildi. So‘rovnoma va intervyu usullari esa pedagoglar va o‘quvchilarning fikrlarini aniqlash, ularning ehtiyoj va muammolarini tahlil qilish imkonini berdi. Olingan ma’lumotlar statistik va sifat jihatdan tahlil qilinib, xulosalar shakllantirildi.

Umuman olganda, qo‘llanilgan metodologik yondashuvlar mavzuni har tomonlama o‘rganish, raqamli texnologiyalar asosida inklyuziv ta’limni takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Muhokama

Raqamli texnologiyalar asosida inklyuziv ta’limni takomillashtirish masalasi zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim va dolzarb yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli vositalardan samarali foydalanish orqali alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan o‘quvchilar uchun ta’lim jarayonini sezilarli darajada yengillashtirish va sifat jihatdan yaxshilash mumkin.

Muhokama jarayonida aniqlandiki, raqamli texnologiyalar ta’limni individuallashtirishda muhim rol o‘ynaydi. Xususan, adaptiv ta’lim platformalari o‘quvchining bilim darajasi, qobiliyati va ehtiyojlarini hisobga olgan holda o‘quv materiallarini taqdim etadi. Bu esa inklyuziv ta’limning asosiy tamoyillaridan biri bo‘lgan “har bir o‘quvchi uchun mos ta’lim”ni ta’minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, multimedia vositalari - audio, video va interaktiv materiallar orqali ma’lumotni turli shakllarda qabul qilish imkoniyati yaratiladi, bu esa turli imkoniyatlarga ega o‘quvchilar uchun qulaylik tug‘diradi.

Biroq tahlillar shuni ham ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalarni joriy etishda muayyan muammolar mavjud. Jumladan, ayrim ta’lim muassasalarida texnik infratuzilmaning yetarli emasligi, internet tezligining pastligi yoki zamonaviy qurilmalarning yetishmasligi inklyuziv ta’limni to‘liq amalga oshirishga to‘sqinlik qilmoqda. Shuningdek, pedagoglarning raqamli kompetensiyasi yetarli darajada shakllanmaganligi ham mazkur jarayon samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Muhokama natijalariga ko‘ra, inklyuziv ta’limni raqamli texnologiyalar asosida takomillashtirish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Buning uchun, avvalo, ta’lim muassasalarini zamonaviy texnika va dasturiy vositalar bilan ta’minlash, internet infratuzilmasini rivojlantirish zarur. Shu bilan birga, o‘qituvchilar uchun maxsus treninglar va malaka oshirish kurslarini tashkil etish orqali ularning raqamli savodxonligini oshirish muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, davlat va jamiyat darajasida inklyuziv ta’limni qo‘llab-quvvatlash, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish va innovatsion loyihalarni joriy etish orqali mazkur sohada ijobiy natijalarga erishish mumkin. Xususan, mahalliy sharoitga mos raqamli ta’lim resurslarini yaratish va ulardan samarali foydalanish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar inklyuziv ta’limni rivojlantirishda katta imkoniyatlar yaratsa-da, ulardan to‘liq foydalanish uchun mavjud muammolarni bartaraf etish va tizimli islohotlarni amalga oshirish talab etiladi. Faqat shu holda barcha o‘quvchilar uchun teng va sifatli ta’lim muhitini yaratish mumkin.

Xulosa

Raqamli texnologiyalar asosida inklyuziv ta’limni takomillashtirish zamonaviy ta’lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv barcha o‘quvchilar, jumladan, alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalar orqali ta’lim jarayonini individuallashtirish, o‘quv materiallarini moslashtirish va bilim olishni yanada qulaylashtirish mumkin.

Shu bilan birga, raqamli vositalar ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning faolligini kuchaytirish hamda ularning mustaqil ta’lim olish ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq mazkur jarayon samaradorligi ko‘p jihatdan texnik infratuzilma, pedagoglarning raqamli kompetensiyasi va ta’lim resurslarining sifat darajasiga bog‘liq ekanligi aniqlandi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, inklyuziv ta’limni raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish uchun tizimli yondashuv zarur. Buning uchun zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish, pedagog kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish, shuningdek, ta’lim muassasalarida zarur shart-sharoitlarni yaratish muhim vazifalardan hisoblanadi. Ana shundagina barcha uchun sifatli va adolatli ta’lim muhitini shakllantirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirov A.A. Inklyuziv ta’lim asoslari. – Toshkent: Fan, 2020.
2. Ishmuxamedov R.J. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
3. Mirzaev B.S. Raqamli ta’lim muhiti va uning imkoniyatlari. – Toshkent: Universitet, 2021.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Inklyuziv ta’limni rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2020.
5. Andreev V.I. Pedagogika: uchebniy kurs dlya tvorcheskogo samorazvitiya. – Moskva: Akademiya, 2018.
6. Polat Ye.S. Sovremennie pedagogicheskie i informatsionnie texnologii v sisteme obrazovaniya. – Moskva: Akademiya, 2020.
7. YuNESKO. Inklyuzivnoe obrazovanie: rukovodstvo dlya uchiteley. – Moskva, 2017.